

מִיָּהּ הַיּוֹם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 393 שאלות המצוות בימי מגיפת הקורונה (ג) ושאלות המצוות אייר תש"פ

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א - רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

תשובה: היות שמצד הבריאות חייבים ללבוש מסכה, אפילו לפני מלך היה לובש מסכה זו. (ומאן מלכי רבנן, גם ליד רבינו חיים קניבסקי שליט"א המשפחה לובשת מסכות). יכול ללבוש אותה גם בשעת תפילת שמו"ע.

אין מים לנטילת ידים לברכת כהנים

שאלה: כהן המתפלל בחצר בגלל המצב ואין שם מים לנטילת ידים לפני ברכת כהנים, מה יעשה?

תשובה: איתא בשו"ע (סי קכ"ח ו) אע"פ שנטלו הכהנים ידיהם שחרית חוזרים ונוטלים ידיהם עד הפרק, ע"י שם, וסמכו על הפסוק: "שאו ידיכם קודש", ר"ל שיקדשו הידים, ואח"כ יברכו את ד"י, והינו תיכף לקדושה ברכה (משנ"ב סי"ק י"ט), ובכל זאת אם אין לו מים, כתבו האחרונים שאפשר לסמוך על שיטת הרמב"ם שנטילת שחרית מספיקה, ובתנאי שלא הסיח דעתו משמירת הידים (משנ"ב סי"ק כ'). ולפי"ז בד"ד שאין לו היכן ליטול ידיו לפני ברכת כהנים, יטול ידיו לפני התפילה ולא יסיח דעתו מלשמור ידיו עד לאחר נשיאת כפים.

נפל צד אחד של ספר תורה

שאלה: בעת קריאת התורה בחצר השאירו לרגע את ספר התורה לבד וצד אחד נפל על הקרקע, ד' ירחם עלינו, האם יש חיוב לצום?

תשובה: נוהגים העולם להתענות כשנפול ספר תורה על הארץ אפילו בנתיקו (משנ"ב סי' מ' סי"ק ג'), וגם אם רק צד אחד נפל על הארץ והצד השני עדיין מונח למעלה, גם חייבים לצום (שו"ת "בית יצחק" ח"ב סי' קס"ה, "מקור חיים" ל"חיות יאיר" סי' קמ"ג), ויש סוברים שאם נפל רק צד אחד יש להקל יותר לענין תענית (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ג סי' ג', שו"ת "האלף לך שלמה" או"ח סי' שס"א, וכן בספר "מעשה איש" ח"ב עמ' ק"ב בשם "חזון איש" שהקיל בזה). ואולי ראוי לעשות תענית ציבור במקום זה עבור כפרה.

עשיית מחיצה מסכך של סוכה

שאלה: האם מותר לקחת סכך ולעשות ממנו מחיצה בחצר שבה מתפללים עקב המצב, או שמא כיון שהוקצה למצוותו אסור להשתמש בו לשימוש אחר?

תשובה: הלכל הוא שכל שיורי מצוה לאחר שנגמר מצוותו, מותר להשתמש בשימוש אחר, ובתנאי שאין בזה ביזיון (ע"י משנ"ב סי' כ"א סי"ק א'), ולכן מותר לעשות מחיצה בחצרו בין ע"י הסכך ובין ע"י הדפנות.

אדם ללא חוש ריח לענין ברכת הנהנין

שאלה: עקב מחלת הקורונה, החולים מאבדים לעתים את חוש הריח וחוש הטעם, האם צריכים לברך על מאכלים ומשקים?

תשובה: אסור לאדם ליהנות מהעולם הזה בלי ברכה, ומסקנת הפוסקים שאף הנאת הגרון או הנאת המעיין מחייבים ברכה, ולכן אפילו אם אין לו טעם וריח במה שאוכל, הרי זה נכנס לגוף והוא נהנה ומתחזק מזה, וצריך לברך, ורק במים לבד אם לא שותה לצמאוי אינו מברך עליהם (ע"י שו"ע סי' ר"ד סעיף ח', וברמ"א, שו"ע הרב" סעיף ט"ו, ובספר "פסקי תשובות" שם סי"ק י"ט).

שני חולים לפני

שאלה: ישנם שני חולים בבית חולים במצב של פיקוח נפש, והרופא יכול להציל אחד מהם בלי לחלל שבת ואת השני רק ע"י חילול שבת, איזה קודם?

יסוד השאלה הוא, שבדאי אם יש חולה אחד שהוא במצב של פיקוח נפש ויכול להצילו בלי חילול שבת חייב לעשות כן, האם גם בזה שבין כך יכול להציל רק אחד מהם עדיף להציל את זה שאפשר להצילו ללא חילול שבת.

תשובה: י"א שיציל את מי שירצה (הגר"א גניחובסקי זצ"ל בשם בעל ה"חזון יחזקאל" זצ"ל), ולא מבעיא למ"ד שפיקוח נפש הותרה בשבת בודאי הדין כן, אלא אפילו לדעת הסוברים שפיקוח נפש דחוייה וכמבואר ברמב"ם, אע"פ כן הרי מותר לכתחילה לעשות כן, ולכן יכול להציל את מי שירצה.

נפלה הטלית על שיח

שאלה: בשבת בבוקר עשו מנין בחצר, ואחד מהשכנים זרק את

לע"נ
מרן רבינו שמריהו יוסף נסים קרליץ זצוקללה"ה
נלב"ע כ"ג בתשרי תש"פ
⊗⊗⊗⊗
לע"נ

נשמה טהורה הנערה רחל ע"ה
בת יבדלחט"א הרב יהודה אריה הלוי דינר
נלב"ע כ"ה מרחשון תש"פ
⊗⊗⊗⊗

שומע מנין מתפללים

שאלה: המתפלל בביתו ושומע את הש"ץ ממנין אחר, אבל אינו רואה אף אחד מהמתפללים, האם יכול להתפלל אתם מביתו ונחשב כמתפלל בציבור, ויכול לענות גם ל'קדיש' ול'קדושה'?

א. לענין 'קדיש וקדושה', מי ששומע את הש"ץ, אפילו אם אינו רואה אותו יכול לענות על 'קדיש' ו'קדושה' ו'ברכו', וכן יכול לשמוע קריאת התורה וחזרת הש"ץ (שו"ע סי' נ"ה סעיף כ' ומשנ"ב סי"ק ס"א).

ב. לענין תפילה עם הציבור, י"א שאם מתפלל בבית אחר ולא רואה אותם אין זה נחשב שמתפלל בציבור ("חיי אדם" כלל ל' ס"א, משנ"ב סי"ק נ"ח בשם הרדב"ז), רק יש לו מעלה של תפילה בשעה שהציבור מתפללים (כמבואר בשו"ע סי' צ' סעיף ט'), אבל דעת הרבה מהאחרונים שגם אם אינו רואה אותם, אבל שומע מנין אחר שיש שם עשרה מתפללים (כגון שהש"ץ רואה עוד תשעה מתפללים) נחשב מתפלל עם הציבור ("מחזיק ברכה" להחיד"א סי' נ"ה סי"ק ח', "שערי תשובה" שם סי"ק י"ד, "ערוך השולחן" שם סעיף כ"ג, "כף החיים" שם סי"ק ע"ג, "ארחות רבינו" ח"ג עמ' ר"ח בשם ה"חזון איש" ועוד הרבה אחרונים).

ולכן לכתחילה בודאי עדיף להתפלל במקום שרואה את הציבור, או על כל פנים שרואה אחד מהמתפללים, אבל בתקופה זו שעדיף למעט ביציאה מהבית יכול לסמוך על כל האחרונים הנ"ל שנחשב תפילה עם הציבור ויתפלל מביתו.

עניית דבר שבקדושה ע"י רמקול

שאלה: האם אפשר לענות כאשר שומעים 'קדיש', 'ברכו' ו'קדושה' מהמרפסת דרך רמקול?

א. מי ששומע ברכה דרך רמקול לא יוצא ידי"ח הברכה.
ב. כשיש עשרה אנשים ששומעים את הש"ץ בלי רמקול, כבר חל עליו שם תפילה וברכה, וכל מי ששומע, גם אם זה דרך הרמקול, יכול לענות על 'קדושה', 'קדיש' או אמן (דלא גרע מאלכסנדריה שבמצרים שלא שמעו כלום וידעו לענות רק ע"י הנפת הדגל, (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

ג. ומה"ט מי שאין לו מנין כלל ליד ביתו, יכול לבקש מאחד המתפללים שיצלצל אליו ויכול לענות גם בטלפון (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

אמירת 'קדושה' של "יוצר אור" כשמתפלל ביחידות

שאלה: למי שאין לו מנינים במרפסות ומתפלל ביחידות כל יום, האם מותר לו לומר את ה'קדושה' שבברכת 'יוצר אור'?

תשובה: השו"ע (סי' נ"ט סעיף ד') הביא פלוגתא בזה, אם יחיד אומר 'קדושה' שב"יוצר אור", וכבר כתב הרמ"א שהמהגה הוא שיחיד אומרה, ע"י שם. ובכל זאת כתב המשנ"ב (סי"ק י"א) שנכון להדר ולאומרה בניגון ובטעמים, וכ"כ הפמ"ג בשם ה"לבוש" כתב שטוב להדר בזה, ע"י שם.

תפילת שמו"ע עם מסכה

שאלה: האם אפשר ללבוש מסכה בשעת תפילת שמו"ע, או שמא מכיון שצריך לראות עצמו כאילו עומד לפני המלך ומדבר באימה (משנ"ב סי' צ"א סי"ק א'), שמא אין זה כבוד לעמוד ולהתפלל עם מסכה?

נא לשמור על קדושת התליון

זכור באמצע תפילת מנחה שלא ספר אתמול

שאלה: באמצע תפילת מנחה זכור שלא ספר אתמול ספירת העומר ועד שיגמור שמו"ע כבר יהיה הרבה זמן לאחר שקיעה, האם מותר לספור העומר באמצע שמו"ע כדי לא להפסיד את מצות הספירה ובפרט שהרבה ראשונים (מובא ב"ביאור הלכה" סי' תפ"ט סעיף א' ד"ה לספור) סוברים שבזה"ז ספירת העומר היא דאורייתא?
תשובה: היות שהש"ע פוסק שמעיקר הדין שהיא דרבנן וכן סוברים עוד ראשונים, לכן יספור באמצע שמו"ע רק ע"י הרהור, ויהרהר את המספר של היום, ויצא בזה (הגר"ח קניבסקי שליט"א), ויש להוסיף שאע"פ שהרבה סוברים שלא מהני הרהור כדיבור לספירת העומר משום שצריך ספירה ממש, בכל זאת כיון שיש צד שיוצא ע"י הרהור מהני לענין זה, שבלילה יוכל להמשיך לספור בברכה.

חוט הציצית נפתח

שאלה: מפעם לפעם הסיום של חוטי הציצית נפרמים ונפתחים, מה אפשר לעשות?
תשובה:

- א. אפשר לחתוך את סוף החוט, וממילא נשאר סגור, ויש לחותכו עם סכין פלסטיק (כגון סכין חד פעמית), ולא בסכין של ברזל, משום שבציצית יש סגולה להארך ימים (ע"י שבת ל"ב:), וברזל בא לקצר ימים (ע"י משנ"ב סי' י"א ס"ק ס"א, וב"ש"ע הרב" שם סעיף כ"ד, ו"מחצית השקל" ס"ק י"ז). והיום מצויות מספרים קרמיות לחיתוך ציציות.
- ב. יש חותכים בשיניים (משנ"ב שם), משום דיש לאדם ל"ב שיניים, ושמונה חוטים ב' כנפות הם ביחד ל"ב ("מגן אברהם" בשם הש"ל"ה, ו"מחצית השקל" שם). וסגולת הציצית שלא יהא לו כאב שיניים ("כף החיים" ס"ק י"ז, וע"י "פסקי תשובות" שם אות כ"ט).
- ג. עצה נוספת, לשים שם קצת דבק, וזה יחזיק את כל החוטים ביחד (הגר"נ קרליץ זצ"ל).
- ד. ועוד עצה, לקשור קטרן בסוף, וממילא שוב לא יפתח.

ענה לברכת "עוטר ישראל" באמצע הנחת תפילין

שאלה: לאחר שברך "להניח תפילין" על של יד, ענה 'אמן' לברכת "עוטר ישראל בתפארה", האם זה נחשב להפסק?
 יסוד השאלה הוא, דאיתא בשו"ע (סי' כ"ה סעיף י') שאם ענה לקדיש או לקדושה בין תפילה של יד לתפילה של ראש הוי הפסק וחוזר ומברך (ע"י משנ"ב סי' ל"ו), ובכל זאת אם ענה 'אמן' לברכת "להניח תפילין" פליגי בזה, ומספק אינו חוזר ומברך (ע"י משנ"ב סי' ל"ה, ו"שערי תשובה" סי' י"א), אם כן ברכת "עוטר ישראל בתפארה" שייך לתפילין, האם נחשב להפסק.
תשובה: דוקא ברכת "להניח תפילין" שהוא אותה נוסח ברכה שאמר, ונחשב שמחזק את ברכתו, ולכן לא נחשב להפסק (ע"י "שערי תשובה" שם), אבל ברכת "עוטר ישראל" הוא עניין אחר ונחשב להפסק.

שעון מעורר כ'שומר'

שאלה: הלך לישון לפני תפילת מנחה בצהרים וכיוון את השעון המעורר כדי שיעירו בזמן, אך בסוף התעורר לאחר צאת הכוכבים (כנראה שכיבה את צלצול השעון מתוך שינה), האם יכול להתפלל פעמיים תפילת מעריב משום תשלומין של מנחה, או שמא זה נחשב לפשיעה ואי אפשר להשלים (כמבואר בשו"ע סי' ק"ח סעיף א').
תשובה: לכתחילה בודאי אין לסמוך על שעון מעורר בתור שומר לתפילה כשהולכים לישון, שהרי בקלות יכול לכבותו מתוך שינה (הגר"ש"א איוערבך זצ"ל, והגר"ש אלישיב זצ"ל), בכל אופן בדיעבד אם סמך על השעון אין זה נחשב כפשיעה ויכול להתפלל מעריב פעם שניה בתורת תשלומין (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

זמן תשלום בתאריך לועזי

שאלה: סיכם לשלם לעובד ביום השלישי לחודש לועזי, עד מתי יכול לשלם כדי שלא יעבור בלאו של "לא תלין פעולת שכיר" (פ' קדשים י"ט, ג"ג)?
תשובה: כיון שהיום הלועזי נגמר בשעה שתיים עשרה בלילה (שאצלם הלילה הולך אחר היום) והר"ז לאחר שקיעת החמה, ממילא זמן תשלום הפירעון הוא אפילו לאחר השעה שתיים עשרה בלילה ועד עלות השחר (שו"ע חו"מ סי' של"ט סעיף ג').

שאל טלפון סלולרי מנהג בשעת נסיעה

שאלה: ראובן הסיע את שמעון ברכבו, ובשעת הנסיעה שמעון ביקש מראובן להשתמש בטלפון סלולרי שלו, תוך כדי השיחה הטלפון נפל באונס ונשבר. ראובן תובע משמעון לשלם לו מכיון שהוא שואל וחייב באונסין, מה הדין?
תשובה: איתא בגמרא פרק השואל (צ"ד:) ובשו"ע (חו"מ סי' שמ"ו סעיף ב') שאם בעליו עמו לא ישלם, הכוונה שהמשאיל עמו במלאכתו, דהיינו שעשה פעולה כלשהי עבורו בשעת ההשאלה, ואם השואל פטור, וכמבואר בגמרא (שם צ"ז:), שאם המשאיל הביא כוס מים לשואל, הרי שהשואל פטור מכל החיובים, ע"י שם. ולפ"ז בנד"ד כיון שבשעה שראובן השאיל את הטלפון לשמעון, הרי ראובן היה משמש את שמעון ע"י הנסיעה נחשב 'בעליו עמו', ושמעון פטור מלשלם.

טליתו למטה כדי לפרוס אותה על השולחן מתחת ספר התורה, ובטעות היא נפלה ע"ג שיח בצד החצר, האם מותר לקחת משם את הטלית?
תשובה: איתא בשו"ע (סי' של"ו ר"ב) שראשי האילן שגבוהים מן הארץ שלושה טפחים אסור להשתמש בהם, וגם להוריד מהאילן אסור כמבואר שם, ורק אם הם קנים הרכים כירק מותר להשתמש בהם (רמ"א שם סעיף א'), אבל אם הוא קשה ואפילו אינו קשה כאילן אסור (משנ"ב שם).

ולפ"ז, אם זרק את הטלית ונפלה על שיח שבחצר שהוא קשה וגם גבוה יותר מג' טפחים חייב להשאיר שם את הטלית למשך כל השבת.

קידוש לבנה מתוך הבית

שאלה: מי שזוהר שלא לצאת מהבית, עפ"י הנחיות משרד הבריאות, האם אפשר לומר קידוש לבנה בתוך הבית?
תשובה: לכתחילה יש לקדש את הלבנה מתחת כיפת השמים כמבואר ברמ"א (סי' תכ"ו סעיף ד'), אולם מי שחושש לצאת מביתו, או שהמקום אינו נקי יקדש מביתו דרך החלון (משנ"ב שם ס"ק כ"א), ולכן במצב בו אנו נמצאים שזוהרים מאוד מלצאת, עפ"י הנחיות מאורי הדור שליט"א, אפשר לכתחילה לקדש את הלבנה בתוך הבית.

קידוש לבנה מחדר בידוד

שאלה: היה כמה שבועות בבידוד ושמע מבחוץ את הציבור אומר קידוש לבנה ואמר עמהם מבלי לראות את הלבנה, האם חייב לומר עוד פעם קידוש לבנה לאחר שיוצא מהבידוד?
תשובה: כתב השו"ע (סי' תכ"ו א') הרואה לבנה בחידושה מברך וגו', ע"י שם, משמע שמי שלא רואה לא מברך, ומה"ט חולה שנמצא בחדר שאור הלבנה מגיעה לשם אך אינו רואה אותה אינו יכול לברך על הלבנה (שו"ת "זרע אמת" ח"ג סי' מ"ג), וכן פליגי הפוסקים על סומא אם יש לו לברך דסו"ס מברך על הבריאה, ולמעשה כתב ה"ביאור הלכה" (שם ד"ה ונהנו) שישמע את הברכה מאחר, ע"י שם. אולם אם עבר וברך על הלבנה מבלי להסתכל בדיעבד יצא, כיון שהרגיש שיש שם לבנה, ואפילו לא הרגיש כלל רק יצאו המון עם לקדשה, בדיעבד יצא (הגר"ש"א איוערבך זצ"ל "הליכות שלמה" ראש חודש פרק א' סעיף ל', ושו"ת "שבט הלוי" ח"ה תשי"ב ס"ק ב').

בעל ברית בבית חולים

שאלה: הנמצא בבית חולים עקב המצב, ויש לבנו ברית במקום אחר, האם יכול להסתפר בבית החולים (בימי הספירה), או מכיון שאינו נמצא במקום הברית אסור לו להסתפר?
תשובה: כתב הרמ"א (סי' תצ"ג ב') מי שהוא בעל ברית מותר לו להסתפר בימי הספירה לכבוד המילה, ע"כ. והטעם משום שזה יו"ט בשבילו (וכעין מי שמביא קרבן יש לו דין יו"ט, ואסור במלאכה כמבואר בתוספות ריש פ' מקום שנהו), ולכן אפילו שאבי הבן לא נמצא במעמד הברית מותר לו להסתפר, וכמו כן אבי הבן וכל המתפללים לא יאמרו תחנון.

דמי ביטול עבודה למנקה של ביהכ"נ

שאלה: בית הכנסת סגור חודשיים עקב המצב, האם חייבים לשלם למנקה דמי ביטול היות שלא בא לנקות את בית הכנסת?
תשובה: יש ספק אם בדמי פועל יש פטור של 'מכת מדינה', לכן נוהגים לעשות פשרה ולשלם חצי משיעור של פועל בטל, וכבר הוציאו הבד"ץ של רבינו נסים קרליץ צ"ל מכתב מפורט כמה כל אחד צריך לשלם בתקופה זו, ולכן כל אחד יברר אצל רבו כמה עליו לשלם.

שאלות המצויות

התחיל לספור ספירת העומר וזכור שכבר ספר

שאלה: התפלל מעריב בציבור והתחיל לספור עמהם את העומר, וכשהגיע ל"ברוך... מלך העולם", זכור שכבר בירך ביחידות לעצמו בתחילת הלילה (משום 'רזיזין מקדימין'), מה עליו לעשות?
תשובה: כתב המשנ"ב (סי' ח' ס"ק מ"א) מי שבירך על טליתו, וקודם שסיים ברכתו לקחיה ממנו, ותפילין לפניו, יכול לסיים את הברכה "אשר קדשו..." להניח תפילין, וכיוצא בזה, ע"י שם. הרי שבשעת הדחק יכול להציל עצמו מברכה לבטלה ע"י שיעביר לברכה אחרת. וכעין זה כתב "אשל אברהם בוטשאש" (סי' נ"א) שענה "ברכו" לש"ץ והתחיל לברך ברכת "יוצר אור" וזכור שהוא באמצע פסוקי דזמרה יסיים הברכה על ברכת הריח, ע"י שם (ע"י בספר "מלבושי מרדכי" עמ' רכ"ב).

ולכן בנד"ד שהתחיל לברך עד "מלך העולם" וזכור שכבר ספר, אם יש בידו מים לצמאו או סוכריה או בשמים ינסה להעביר עליהם את הברכה שלא תהא ברכה לבטלה, ואם לא יאמר "ברוך שם...".

זכור באמצע שמו"ע שלא בירך ברכת המזון

שאלה: באמצע שמו"ע זכור ששיכח לברך ברכת המזון, ועד שיגמור את התפילה כבר יעבור שיעור כדי עיכול ותתבטל מצות ברכת המזון, מה עליו לעשות?
תשובה: כיון שברכת המזון היא דאורייתא (באופן שאכל כדי שביעה), יש להפסיק באמצע שמו"ע ולברך כדי שלא יפסיד מצוה דאורייתא (הגר"ח קניבסקי שליט"א).